

15
L
9

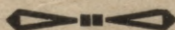
L $\frac{99}{818}$ L $\frac{9}{841}$ (11)

Cand. hist. P. Dreimanis

022102

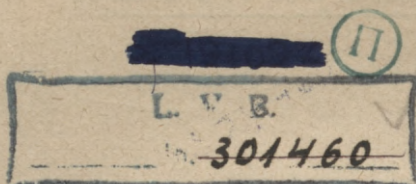
Senlatvijas politiskā iekārta un zemgaļu simtgadu ciņas

-
- I. Letgaļu kungi
 - II. Zemgale un tās tauta
 - III. Zemgales valsts iekārta
 - IV. Zemgaļu simtgadu ciņas

Jelgavā, 1934.
Autora izdevums.

B-61
L-

0301020641

Latv. PSR Valsts bibliotēka

34

K. S. „Jelgavas Ziņas” grāmsp. Jelgavā, Pasta ielā 12.

Letgaļu kungi.

Baltu tautas savas attīstības sākumā dzīvoja ģintīs jeb asinsradniecīgās apvienībās. Ģintī nebija sabiedrisko šķiru. Viņas dzīvi vadīja vecākais radnieks, kam bija neierobežota vara. Vecākā priekšā un arī savās attiecībās visi asinsradnieki bija vienlīdzīgi; kopīgiem spēkiem viņi ražoja sev nepieciešamos priekšmetus un kopīgi tos arī patērēja.

Ģints vecākais vajadzības gadījumos deva norādījumus kā asinsradniekiem jākārto savas attiecības un kā tiem jāizturas pret citām ģintīm un to atsevišķiem locekļiem. No šiem norādījumiem izveidojās parašas jeb ieraduma tiesības, kas regulēja ģints kopdzīvi un viņas izturēšanos pret svešniekiem; tā izveidojās, piemēram, asinsatriebība. Letgaļi bija baltu tauta; bet tagadējās Latvijas robežās — uz ziemeļiem no Daugavas un uz austrumiem no līnijas Aizkraukle, Cēsis, Burtnieku ezers — tie ģintīs vairs nedzīvoja, lai gan šīs kopdzīves parašas vairākos gadījumos vēl regulēja viņu savstarpīgās un starptautiskās attiecības.

Par letgaļu ģints kopdzīves izbeigšanos liecina sabiedriskās šķiras, uz kurām norāda Indriķis savā *chronikā*, minēdams „seniores“ (vecākos), „primores“ (pirmajos), „meliores“ (labākos) un „nobiles“ (ievērojamos). Bez tam letgaļiem bija saimnieki jeb tēva dēli un kalpi. Šīm šķirām tomēr bija nepieciešama kopdzīve un kopdarbība. Ja tā bija izjukusi uz asinsradnieciskiem pamatiem, tad vajadzēja atrast citus sakarus. Tie bija politiskie, saimnieciskie un pa daļai nacionālie; viņi radās reizē ar veco pamatu sašķobišanos. Letgaļus vienoja galvenā kārtā zemes aizsardzība un vispārī cīņa pret ārējo ienaidnieku; bez tam vērojamas dažas kopīgas saimnieciskās intereses, gādība par iekšējo mieru un senču kopīgie piedzīvojumi, ciktālu viņi tos atcerējās; piem. letgaļi atcerējās tās netaisnības, kuŗas viņi bija piedzīvojuši no igauņiem (Indr. chr. XII, 6.); Rūsiņš apgalvoja, ka „viņa bērnu bērni stāstīšot saviem bērniem līdz trešai un ceturtai paaudzei par to, kā Rūsiņš esot rīkojies, iznīcinādam Sakkalas iedzīvotājus“ (Turpat, XII, 6.); letgaļi atcerējās arī krievu uzbrukumus (Turpat, XXIII, 5.). Senču kopīgie piedzīvojumi un to apzināšanās ir nacionālās pašapziņas

pamatā. Tāpēc ir konstatējami letgaļu nacionālie sakari. Kopīgas saimnieciskās intereses bija vispirms tuvākiem kaimiņiem. Tie apvienojās ciemos. Par ciemu iekārtu liecina Indriķis savā *chronikā*: „Un vispirms viņi izpostīja letgaļu ciemus Imerā“ (XXII. 4.); „Un sanāca liels leišu karaspēks, kas pārgāja pār Daugavu un iebruka letgaļu zemē, izpostīja ciemus un izkāva daudzus“ (XVIII. 2.). Tā tad ciemi ir bijuši kā Letgales ziemeļos (Imerā), tā arī dienvidos, Daugavas tuvumā.

Viens un vairāki ciemi sastādīja zināmu pārvaldes iecirkni, kuŗu prof. A. Švābe sauc par pagastu. Viņš domā, „ka ziemeļrietumn Krievijas zemju administratīvais iedalījums pagastos bij spēkā arī tagadējās Latvijas austrumu daļā“ (A. Švābe. *Pagastu vēsture*, 25. l. p.). Pēc prof. Fr. Baloža domām pagastus pārzināja „vecākais“ (senior), kāds labietis, dižciltīgs un turīgs zemes īpašnieks, kas dzīvoja pilskalnā un mantu un varu bieži bija mantojis no tēva. Vecākais gādāja par kārtību un drošību pagastā, varbūt, sprieda tiesu“ (Latvijas *archaio-logija*, 82. l. p.) un gāja karā sava pagasta pieaugušo vīriešu priekšgalā. Tādi vecākie bija Dote un Paika Beverīnā (Indr. *chron.* XV. 7.), tie vecākie, kas kopā ar Rūsiņu piedalījās *Vilandes ielenkšanā* un *ieņemšanā* (Turpat, XV. 1.), un citi. Aizsardzībai pret ārējiem ienaidniekiem kaimiņu pagasti ir apvienojušies un cēlušī pilis. Tagadējie pilskalni norāda, kur šīs pilis bijušas: tās divās rindās ielenkušas visu letgaļu zemi; tā tad aizsargājušas to no ārējiem ienaidniekiem; sevišķi labi bijusi aizsargāta libiešu un krievu robeža: visvairāk pilskalnu Višķu-Rušānu-Sivera-Dagdas-Ežezera-Bukmuižas-Asūnes un Ludzas-Rāznas apvidos; šī nocietinājumu sistēma atrodas paralēli austrumu robežai un Daugavai; tā tad vērsta pret krieviem.

Visi letgaļu zemes pilskalni nepārprotami norāda uz to pieciem sagrupējumiem: Rušānu, Ludzas-Rāznas, Piebalgas-Gulbenes-Bērzaunes, Lubānas un Trikātas. Šis pilskalnu grupas liecina par zemes sadalījumu piecos lielākos administratīvos centros jeb novados, kuŗu priekšgalā atradās personas ar valdnieka tiesībām jeb kungi. Indriķa *chr.* minēti šādi kungi — Trikātā Tālvaldis un pārējos novados Rūsiņš, Vardotis, Mellūķis un Vargribis.

Letgaļu kungu tiesības ir izveidojušās no ģints vecākā varas. Uz to norāda asinsradniecība, kas letgaļu attiecībās pret kaimiņiem — libiešiem, igauņiem, krieviem — ir visplašāk izplatīta paraša: Beverīnas letgaļi aicina apkārtējos iedzīvotājus gatavoties karagājienam, lai atriebtos saviem pretiniekiem (Indr. *chron.* XII. 6.); Rūsiņš, kā arī pārējie, atriebdamies par saviem draugiem, visus, kas nokļuva viņu rokās, dzīvus sadedzināja vai nonāvēja kādā citā mocekļu nāvē (Turpat, XV. 7.); Tālvalža dēli Rameķis un Drunvaldis, atriebdamies par sava tēva

nāvi, vienā vasarā deviņas reizes gāja uz igauņu zemi un tur pāri par simtu cilvēku dzīvus sadedzināja un citādi mocīja, neskaitot tos, kurus nonāvēja citi letgaļi, vācieši un libieši (Turpat, XIX, 3.); letgaļi iebruka Krievijā un kā mācēdami atriebās krieviem par to, ko tie bija nodarījuši viņu tuviniekiem (Tupat, XXII. 7.). Šī plasi izplatītā asinsatriebība liecina, ka ģints kopdzīves parašas letgaļiem bija vēl labi pazīstamas. Tapēc arī viņu kungu jeb valdnieku tiesības nevarēja daudz atšķirties no ģints vecākā varas. Vispāri jāpieņem, ka letgaļu kungi valdīja katrs savā novadā uz ieraduma tiesību pamata.

Novadu kungi bija, vispirms, kaņavadoņi, kas gādāja par zemes aizsardzību un gāja sirot kaimiņu zemēs. Par to stāsta Indriķis savā *chronikā*: 1208. gadā drošsirdīgākais no letgaļiem Rūsiņš un Vardotis ar saviem letgaļiem, kas tani laikā dzīvoja viņu novados, sapulcējās pie Beverīnas pils un iebruka Sakkalā, kur nonāvēja, starp citiem, 300 ievērojamāko vīriešu un aizdzina daudz lopu (XII. 6.); 1213. gadā leiši iebruka Trikānā un saņēma gūstā Tālvaldi; tad viņa dēls Rameķis ar saviem letgaļiem vajāja leišus, bet tie pārgāja Daugavu un sasniedza savas zemes robežas; Tālvaldis no gūsta izbēga un pēc desmit dienām sasniedza savu tēviju (XVIII. 2.); 1215. gadā Sakkalas un Igaunijas kareivji iebruka Trikānā un sadedzināja Tālvaldi; tad Rameķis ar brāļiem un arī citi letgaļi deviņas reizes iebruka igauņu zemē un visu tur nopostīja (XIX. 3.); 1219. gadā Melļūķis un Vargribis iebruka Krievijā, kur izlaupīja sādžas un nonāvēja vīriešus, bet sievietes saņēma gūstā (XXIII. 5.).

Par kaņiem liecina arī izrakumi: vīriešu kapos diezgan lielā skaitā atrasti ieroči — vienpusīga asmeņa zobeni ar koka spalvu, naži un dunci ar asu galu, iedzītņu un uznavas smaili, bultu smaili ar 2 atskabargām, šaurasmeņa un platasmeņa cirvji. Bez tam letgaļi lietājuši stopas, vairogus un bruņu cepures; bruņu cepure bija Rūsiņam 1212 g., aizstāvēt Dabreļa pili (Indr. *chron.*, XVI. 4.).

Zemes aizsardzība ir cieši saistīta ar ārējo politiku. Valsts dzīves izveidošanas sākumā to parasti pārzina kaņavadoņi. Arī letgaļu kaņavadoņi-kungi ir viņu ārējās politikas vadītāji: Vardotis ar citiem vecākiem ierodas Rīgā un lūdž palīdzību pret igauņiem (Indr. *chron.* XII. 6.); Rūsiņš ar citiem letgaļiem un vecākiem ved sarunas ar vilandiešiem (Turpat, XV. 1.); Rameķis ar brāļiem padodas bīskapa varai (Turpat, XVIII. 3.).

Novadu kungi pārzināja arī ticības lietas. Par to liecina Indriķis savā *chronikā*: Rameķis ar brāļiem, atzīdams bīskapa varu, solās arī mainīt krievu pareizticību pret latīņu katoļticību. Un bīskaps kopā ar viņiem aizsūtīja priesteri sludināt kristīgo mācību (XVIII. 3.); Bertolds kopā ar Rūsiņu un vecākiem ved sarunas ar Vilandes igauņiem par kristīgās ticības pieņemšanu

(XVI. 1.). Tā kā letgaļiem nebija priesteru kārtas, tad ticības lietas, sevišķi ziedošana dieviem katrā apvienībā bija jāpārziņina tās pārstāvim — pagastā vecākam un novadā kungam. Tas vērojams arī citu tautu dzīvē. Kungs laikam bija arī augstākais tiesnesis novadā, jo viņam bija visas tās tiesības, kas bija gints vecākam — tas savus radniekus tiesāja.

Indriķis Letgales kungam līdzās parasti min vecākos, kas kopā ar viņiem griežas pie vāciešiem pēc palīdzības (XII. 6., XV. 7.), piedalās apspriedēs ar vāciešiem (XII. 6.), ved sarunas ar ienaidniekiem (XV. 1), iet pretīm ķēniņam kopā ar bīskapu un ved ar viņu sarunas (XVI. 2.) u. t. t. Vērojams, ka Letgales kungi savus novadus ir pārvaldījuši saziņā ar vecākiem, kas, kā jau aizrādīts, pārziņāja pagastu dzīvi. Kungi un vecāki bija labākie starp pagastu ļaudīm, labieši, kuŗu rīcībā bija lielākas zemes platības un vergi. Daži labieši dzīvoja kunga pili un bija viņa kara draugi. Par to stāsta Latviešu Indriķis savā chronikā: „Tālvalža dēli Rameķis un Drunvaldis, redzēdami, ka viņu tēvs miris, sadusmojās uz igauņiem un savāca letgaļu kara spēku kopā ar saviem draugiem un radniekiem“ (XIV. 3). Šie draugi, jādūmā, izpildīja arī pils sargu pienākumus un dzīvoja pils atsevišķā istabā, kādu prof. Fr. Balodis ir konstatējis Kauģuru Pekas kalnā (Otčēt o komandirovke v Pribaltiiskii krai letom 1909. goda.).

Reizēm kungi, laikam, ir apspriedušies ar visa novada vīriešiem. Tiešu liecību par to nav. Bet netiešie norādījumi runā par labu šai dūmai. Indriķis savā chronikā stāsta par tautas sapulcēm. Tās gan sasauca vācieši; piem. sūtpi izsūtīja ziņnešus pa ciemiem un aicināja libiešus un letgaļus uz sapulci (X. 3.); bīskaps aicināja libiešus un letgaļus uz sapulci (XVI 3.). Šādas sapulces nebūtu iespējamās, ja letgaļi viņas agrāk nebūtu praktizējuši. Vērojams, ka pilngadīgie brīvie vīrieši, kam bija tiesības nēsāt ieročus, sapulcējās un uzklausiņa savus kungus un vecākus nopietnākos dzīves brīžos, sevišķi ciņu laikā, un ar kliegzieniem vai troksni izrādīja savu piekrišanu vai nepiekrīšanu. Tā kā visi sapulču dalībnieki bija apbruņoti, tad ļoti bieži viņi tūliņ no sapulces gāja karā. Līdzīgu kārtību pazina arī citas tautas; piem. senie romieši. Chronisti nestāsta, kā Rūsiņš, Vardotis un citas minētās personas tikušas par kungiem. Tacits par ģermāņu cilts ķēniņiem raksta, ka „viņi drizāk ķēniņi ar savu personīgo piemēru nekā ar savu varu.“ Jādūmā, ka arī Letgales novados drošsirdīgie kareivji un noteikta rakstura cilvēki iekaroja sev sabiedrisko stāvokli un no pagasta vecākiem pārvērtās par savu novadu kungiem. Viņu dēli mantoja tēvu tiesības, ja vien pēc savām personīgām īpašībām bija spējīgi un cienīgi ieņemt tēva vietu. Šai mantošanas kārtībai gan arvienu sekoja tautas apstiprināšana; bet tā

arvieni bija vienkārša formālitate, ja vien persona bija piemērota savam uzdevumam. Šāda mantošanas kārtība laikam bij arī Letgales novados. Uz to norāda notikumi Trikātā. Pēc Tālvalža nāves tūliņ rikojās viņa dēls Rameķis ar brāļiem. Savā atbilstībā igauņiem viņi bija ļoti veikli un drošsirdīgi. Tāpēc Trikātas novada letgaļi labprāt gāja sirojumos Rameķa un viņa brāļu vadībā. Indriķis savā chronikā nevēsti, kurš no Tālvalža dēliem mantoja viņa troni; bet notikumu gaita liecina, ka katrā ziņā to mantoja viens no viņiem un, laikam gan, Rameķis, kuru chronisti vēlāk vienu pašu min kā novada valdnieku (XXVI. 12.).

Chronikās nav ziņu par Letgales lielkungu. Tas izskaidrojams ar to, ka uz Daugavas krastiem, Koknesē un Jersikā, bija nostiprinājušies krievi, kas, bez šaubām, traucēja letgaļu kopdarbību zemes dienvidos. Tās ziemeļos, Tālavā, atkal ieradās Pliskavas krievi ievākt meslus. „Ieradās arī parastā kārtībā Tālavas letgaļu zemē krievi, lai ievāktu savus meslus“, raksta Indriķis savā chronikā (XX. 5.). Meslu ievākšana liecina par Tālavas atkarību no Pliskavas lielkunga. Tāpēc pašā Tālavā nevarēja būt savs lielkungs. Tomēr Tālavas atkarība no krieviem bija ļoti vāja: tie reiz gadā ieradās „parastā kārtībā“ ievākt meslus un tikai; Tālavas novadu un pagastu pārvaldē viņi neiejaucās. Tā krievu kņazi rikojās arī savā zemē, Krievijā. Tomēr dažu Letgales novadu kopdarbība reizēm konstatējama. Letgale bija plaša zeme. Te atsevišķu novadu intereses bija dažādas; vienai viņu daļai bija jācinās galvenā kārtā pret libiešiem un igauņiem; otrai — pret krieviem; trešai — pret krieviem un leišiem; vispāri atsevišķiem novadiem dažkārt bija jācinās pret dažādiem ienaidniekiem. Tāpēc visas Letgales kopdarbība bija grūti realizējama; bet dažu kaimiņu novadu kopīga uzstāšanās gan bieži notika; piem. 1208. gadā Rūsīņš vienā gadījumā un Rūsīņš un Vardotis otrā — tiek minēti Indriķa chronikā kā vairāku novadu vadoni (XII. 6.); 1219. gadā Mellūķis un Vargribis ved uz Krieviju Kokneses apgabala un savu novadu letgaļus; 1211. gadā ziemeļrietumu letgaļi Rūsīņa vadībā piedalās Vilandes ielenkšanā (XV. 1.). Tā tad letgaļiem reizēm bija kopīgi vadoni, kas zināmā mērā atgādina Zemgales lielkungu.

Tā tad Letgale sadalījās novados, kuros valdīja kungi; viņu vara atgādināja ģints vecākā autoritāti. Kungs savu novadu pārvaldīja saziņā ar pagastu vecākiem un reizēm apspriedās ar visiem pilngadīgiem vīriešiem. Viņš dzīvoja pili kopā ar saviem draugiem un radniekiem. Kungs bija karavadonis, ārējās politikas vadītājs, novada pārstāvis ticības lietās un, varbūt, arī augstākais tiesnesis. Viņš bija kāds varenāks pagasta vecākais, kas tiesības pārvaldīt novadu parasti mantoja no sava

tēva. Letgalē lielkunga nebij, bet reizēm kaimiņu novadi apvienojās cīņai pret ārējo ienaidnieku; viņiem bija kopīgs vadonis.

Tā kā sēļi maz atšķīrās no letgaļiem materiālās kultūras ziņā, tad jādomā, ka viņiem bija laetgļiem līdzīga politiskā iekārta.

Zemgale un tās tauta.

Vidējā dzelzs laikmetā (400.—800. g. pēc Kr. dz.) Lielupes un viņas pieteku apkaimē izveidojās īpatnēja baltu kultūra. Tā bija zemgaļu kultūra. Visa Zemgale ir plašs zems līdzenums, kas no jūras tikai pamazām paceļas augstāk par tās līmeni; no Dobeles, Tērvetes un Mežotnes viņš pakāpeniski pāriet augstākos apvidos, pa kuriem tek daudzās upes dziļos krastos un grāvās. Šī Zemgales apgabala pakāpeniskā pacelšanās maz manāma; liekas, ka viss apgabals ir vienāds līdzenums; tikai upju grāvas tā dienvidos norāda uz augstāku stāvokli.

Lielupes līdzenuma virspuse sastāv no horicontāliem īpatnēja māla, glūdas vai smilšu slāņiem, kas radušies, nosēžoties kādreizējā lielā ezera dibenā. Auglibas ziņā viņa sadalās divās daļās: a) purvainā piejūras apgabalā (Tīreļu purvs) un b) plašajā, ļoti auglīgā dienviddaļā ar smilšaini mālainu melnzemi (līdz $2\frac{1}{2}\%$ trūdu vielu). Auglīgā zeme jau sirmā senatnē labi atalgoja čaklo zemturu pūles; Lielupe, kas savieno plašo un auglīgo apgabalu ar jūru, bija izdevīgs tirdzniecības ceļš satiksmē ar aizjūras zemēm.

Lielupes plašais līdzenums pēc ģeogrāfiskiem apstākļiem bija tiešām „zemais gals“ — Zemgale. Viss Lielupes līdzenums bija apdzīvots vidējā dzelzs laikmetā. Te V. un VI. g. s. pēc Kr. dz. dzīvoja vienkopus kurši un austrumbalti; no viņiem izveidojās zemgaļi. Tie izcirta lielos lapu koku mežus un nosusināja zemākās vietas. Vispāri viņi attīstīja augstu lauksaimniecības kultūru, par ko liecina atrastās izkaptis, kas stājās agrāko sirpju vietā, un lielais kapļu vairums, kas liecina par attīstītu dārkopību. Savā vispārīgā kultūras darbā zemgaļi turpināja tālāk izveidot baltu tautu sasniegumus. Ar kuršiem viņus saista grezni veidotās stopu saktis, lentas veidīgās aproces, aproces ar skaldnotiem vāļu galiem, ragu apkalumi, izkaptis uzmavas cirvji un citas senlietas; ar latgaļiem un citām austrumu ciltīm viņus saista kakla gredzeni ar noplacinātiem galiem, kapļi, adatas un dažas citas senlietas. Sevišķi bieži Zemgalē sastopamas adatas ar bagātām važiņu rotām, uz kurām uzvērti vijveidīgi gredzeni. Atrodamas arī sudraba lietas. Tās liecina par satiksmi ar citām tautām, galvenā kārtā par tirdzniecību ar tām. Vērojams, ka Pļaviņkalnā bijis zemgaļu tirdzniecības

centrs. Tomēr galvenā nodarbošanās bijusi zemkopība, dārkopība un lopkopība

Vēlajā dzelzs laikmetā Zemgale atšķīras no Kursas ar sa-
viem ģindeņu kapiem. Tajos atrastām senlietām ir gan tādas
pazīmes, kas apliecina baltu tautu kultūrālo vienību, gan arī
tādas, kas īpatnējas zemgaļiem; piem. Zemgalē un Kursā vēl
bieži lietā rotu adatas, kas Letgalē un Sēlijā izzūd; Zem-
galē, Letgalē un Sēlijā trūkst kuršu bruņrupuču saktis; Zem-
galē, Kursā un Sēlijā važiņas piespraustas ar adatām. Letgalē
viņu vietā sastopami važturi, izliekti lociņi; tikai Zemgalē at-
rodami līdzās divasmenainam zobenam īsaki, līdz 60 cm garī
vienasmeņa zobeni, īpatnēji gredzenu tipi, terrinveidīgs māla
podinš u. c.

Tā tad zemgaļi patur savu agrāko starpnieka vietu starp
austrumiem un rietumiem. Bez tam ir skaidrs, ka viņu vēlā
dzelzs laikmeta materiālā kultūra ir iepriekšējo laikmetu baltu
kultūras turpmākā attīstība pakāpe. Arī vēlajā dzelzs laikmetā
zemgaļi savā auglīgajā Lielupes līdzenuma sevišķu vērību pie-
grieza zemkopībai. Uz to norāda Tērvetes pilskalnā izraktie
sagruzdūšie miežu, rudzu un kviešu graudi. Tie ir uzglabā-
jušies no 1279. gada, kad nodega Tērvetes pils. Zemgalē bija
attīstīta arī lopkopība, dravniecība, medniecība, zveja un māj-
saimniecība. Par šiem nodarbošanās veidiem atrodamas ziņas
chronikās, izrakumos, valodniecībā. Zemgaļi darbojās arī ar
tirdzniecību. Lielupes grīvā, tagadējās Slokas apkārtnē viņiem,
bija sava osta. Par to stāsta Latviešu Indriķis savā chronikā:
Pāvests „draudēdams ar lāstiem, aizliedza tirdzniecības nolūkā
apmeklēt Zemgales ostu“ (VI. 6). Melarezera salā uzcelts stabs
par godu kādam vīram, kas „bieži ar vērtīgiem kuģiem zēģe-
lēja ap Kolkasragu uz Zemgali“ (O. Mantelius, Schwedische
Runensteine und das Ost-Baltikum. Baltische Studien Archäo-
logie und Geschichte, 141). Tā tad chronists un rūnu akmens
apliecina, ka svešzemju tirgotāji bija paraduši apmeklēt Zem-
gales ostu. Uz zemgaļu tirdzniecības sakariem ar citām tautām
norāda arī kapos atrastās senlietas; piem. Aurumuizā atrasti
11 sudraba stieņi, no kuģiem katrs ir 100—120 gr. smags;
Bauskas apkārtnē atrasta arī arābu kaltā nauda un sudraba
rotas lietas (gredzeni).

Attīstītā zemkopība un tirdzniecība deva zemgaļiem daudz
ienākumu un nostiprināja viņu materiālo labklājību, kas, bez
šaubām atstāja savu iespaidu uz viņu apģērbu, rotām, ēkām
un visu sadzīves veidu. Tomēr šī ziņā viņi daudz neatšķīrās
no kuršiem un austrumbaltu tautām. Vislielākos sasniegumus
zemgaļi uzrāda sabiedriski politiskā ziņā. Pirmās rakstu ziņas
par zemgaļu sabiedriski politisko dzīvi sniedz senās krievu
chronikas Nestors un citi krievu chronisti jau IX. g. s. min

zemgaļus kā ievērojamu baltu tautu. XII. g. s. sākumā viņi zina jau vēstīt par lielām zemgaļu uzvārām: „apvienojās visi zemgaļi un uzvarēja Polockas Visvaldus, visu kaļaspēku, un draugu apkāva 9 tūkstoši.” (Prof. Ļubavska atstāstījumā).

Tā tad XII. g. s. sākumā zemgaļi bija apvienota cilts jeb tauta.

Skandināviešu teikas un raksti jau XI. g. s. pazīst zemgaļus kā drošsirdīgus kaļotājus; piem. kāda Ingvara teika stāsta, ka zviedru ķēniņš Ingvars XI. g. s. pirmajā pusē ilgi kaļojis ar zemgaļiem. Arī te ir runa par zemgaļiem veselās cilts nozīmē. Visvairāk ziņu par viņiem sniedz Indriķis savā chronikā. „Viņi (zemgaļi) izsūtīja pa visu zemi ziņnešus un sapulcēja lielu kaļaspēku” (XII. 2.). Šinī un līdzīgos gadījumos chronists Indriķis ar vārdu „zemgaļi” nepārprotami apzīmē visu zemgaļu cilti, lietā to etnografiskā nozīmē. Paši zemgaļi arī apzinās, ka viņi ir etnografiska vienība; piem., Mežotnes iedzīvotāji saka vāciešiem — „Kristīdamies mēs, protams, neizvairisimies no pārējo zemgaļu un leišu briesmām” (XX. 3.). „Rimju chronikas” autors liecina, ka zemgaļi cīnās ar vāciešiem turas kopā, piem. „Tad kopīgi sasprieduši, zemgaļi steigšus sūtīja pie mestra, īsto mieru gribēdami” (3440.—3444.). Etnografiskas vienības nozīmē lietā vārdu „zemgaļi” chronists Indriķis arī sakarā ar Viestartu darbību; piem. viņš raksta, ka Viestarts apsolījis ņemt uz Zemgali līdzī kādu priesteri un atļaut tam savā zemē uzsākt misijas darbu. Šinī gadījumā chronists nosauc Viestartu par „zemgaļu kungu” (XXIX. 4.). Tā tad Indriķis un arī citi chronisti lietā vārdu „zemgaļi” cilts jeb tautas nozīmē; ar šo vārdu viņi apzīmē etnografisku vienību. Tos gadījumos, kur uzstājas tikai kāda zemgaļu daļa, Indriķis tūlīt to atzīmē; piem. „Kad bīskaps atgriezās Livonijā ar svētceļotājiem, pie viņa atnāca Mežotnes zemgaļi un lūdza bīskapa palīdzību pret leišiem” (XXIII 3.). „Tad Viestarts, citu zemgaļu vecākais no kaimiņu zemes Tērvetes, sapulcēja kaļaspēku no visa sava novada (savas zemes robežās)” (XXIII. 4.).

Tā tad Indriķis lietā jēdzienu „zemgaļi” stingri noteiktā nozīmē, atzīmēdams pat kādā tilpumā tas saprotams — visas cilts nozīmē vai kāda novada iedzīvotāju apzīmēšanai. Visplašākā nozīmē vārds „zemgaļi” apzīmē etnografisku vienību, cilti jeb tautu. Vārdam „zemgaļi” var būt arī politiski juridiska nozīme, ja ar to apzīmē noteiktas teritorijas iedzīvotājus. Indriķis lietā vārdu „zemgaļi” arī šinī nozīmē. „Viņi paņēma Idumejas priesteri Dānielu līdzī un aizgāja uz zemgaļu zemi. Sēdēdami savos zirgos un bruņu spožumā viņi nonāca tur, un zemgaļi viņus ļoti draudzīgi saņēma (XII 2.). Šinī izvilkumā chronists raksta par „zemgaļu zemi” un tās iedzīvotājiem „zemgaļiem”. Tādi paši aizrādījumi atrodami arī „Rimju chronikā”:

„Mestrs Folkvins tad nēmās karot ar zemgaļiem. Viņam gana patika tiem atriebties, un tas gāja ar lielu karaspēku uz viņu zemi“ (1694.—1699., M. Siliņa tulkojumā). Kādā citā vietā „Rimju chronikas autors raksta: „notika, ka zemgaliešus redzēja sametamies kopā ar nolūku paziņot vācu soģiem, lai iet no zemes ārā“ (5239.—5265.).

Tā tad zemgaļiem ir sava zeme, un viņi ir tiktālu organizēti, ka var no savas zemes izdzīt vācu soģus, vest ar vāciešiem sarunas un iesaukt attiecīgā vecuma vīriešus kara klaušībā (XII. 2.). Kā organizēti zemes iedzīvotāji zemgaļi ir šīs zemes tauta. Tautai ir sava teritorija. Indriķis to apzīmē ar vārdu „Semigalija“: „viņi ar mieru, bet tikai tad, ja no katras Zemgales pils viņiem apsolutu pa vienam ķilniekam, kuņus viņi izvēlēšies (IX. 2.). „Pēc tam leiši ar lielu karaspēku iebruka Zemgalē“ (XII 4.). „Viņš tikai atkal apsoliņās nākotnē ņemt uz Zemgali līdzī pāvesta legatu sludinātāju“ (XXIX. 4.). Chronists māk stāstīt arī par Zemgales robežām: „atcerēdamies izciestās leišu kaujas un laupījumus, kuņus viņi bieži izdārija visā Zemgales pierobežā, viņš gatavojās iet karā pret leišiem“ (XII. 2.). „Viņi izsūtīja ziņnešus pa visu zemi (visas zemes robežās) un sapulcēja lielu karaspēku“ (XII, 2.). Zemgalei, kā jau minēts, ir arī sava osta. Pāvests, „draudēdams ar lāstiem, aizliedza tirdzniecības nolūkā apmeklēt Zemgales ostu“ (IV. 6.).

Tā tad zemgaļiem — ciltij jeb tautai ir sava teritorija, kas sadalās vairākos novados (provincia) ar pilim. Indriķis min Mežotni un Tērveti. „Rimju chronikas“ autors pazīst vēl citas Zemgales pilis; piem. Dobeles, Raktē, Sidrabenes pilis.

Saņemot kopā visu sacīto par zemgaļiem, jāatzīst, ka tie ir organizēta tauta zināmas teritorijas robežās. Tā tad viņiem bija sava valsts — Zemgale“.

Zemgales valsts iekārta.

Ģints atšķiras no valsts ar to, ka viņā nav sabiedrisko šķiru. Zemgalē bija vecākie (seniores), pirmajie (primores), labieši (meliores) un ievērojamākie (nobiles). Ar minētiem nosaukumiem atzīmēti augstmaņi, kas atšķīrās no kalpiem un parastajiem saimniekiem turības un sabiedriskā stāvokļa ziņā. Tas liecina, ka ģints kopdzīve te vairs nepastāvēja, lai gan šīs kopdzīves parašas vairākos gadījumos vēl regulēja zemgaļu attiecības. Tāpēc Zemgales novadu iedzīvotājiem nebija vairs radnieciskie sakari, bet teritoriāli politiskie un pa daļai nacionāli. Viņus apvienoja cīņa ar ienaidniekiem, dažas saimnieciskās intereses, gādība par iekšējo mieru un senču kopīgie

piedzīvojumi, ciktālu viņi tos atcerējās: „atcerēdamies izciestās kaujas un laupījumus“ (Indr. chr. XII. 2.).

Visa Zemgale sadalījās vairākos novados (provincia) ar pili centrā; piem. Mežotne, Tērvete, Dobeļe, Rakte, Sidrabene. Ikkatra novada priekšgalā atradās kungs, kas atgādināja ģints vecāko; piem. Tērvetes novada (provincia) priekšgalā bija Viestarts: „citu zemgaļu vecākais no kaimiņu zemes, Tērvetes“ (Indr. chr. XXIII. 4.). Kā Tērvetes vecākais (senior) viņš novadā rīkojās uz ieraduma tiesību pamata, kas bija attīstījušās ģints kopdzīves laikā un no tiem laikiem uzglabājušās līdz XIII. g. s. Ģints vecākam bija neaprobežota vara par saviem radniekiem. Kā Tērvetes vecākam jeb kungam arī Viestartam bija līdzīga vara par sava novada iedzīvotājiem. Novads sadalījās mazākās vienībās, kuņās par drošību un kārtību gādāja vietējie vecākie. Kā novada kungs, tā arī šie vecākie bija no zemgaļu augstmaņiem; piem. par Viestartu Indriķa chronikā teikts, ka viņš ir „kāds Zemgales augstmanis (lielākais pēc dzimuma)“ (IX. 2.).

Kā Tērvetes novada kungs Viestarts dzīvoja pili, sasauca kareivjus un veda tos karā, līga mieru, pieteica karu:

„Tad Viestarts sapulcēja no visa sava novada karaspēku, lauza mieru, gāja uz pili (Mežotni) un veselu dienu kāvās ar vāciešiem“ (XXIII. 4.), raksta Latviešu Indriķis par Viestartu cīņām Mežotnē. Vērojams, ka Viestarts savā novadā bija arī augstākais priesteris un tiesnesis tāpat, kā ģermāņu „princeps“ savā apgabalā (pagus). Tacits savā „Germania“ par princepsu raksta šādi: „šais tautas sapulcēs izvēl kungus (principes), kas spriež tiesu novados (pagus) un ciemos (XII.)“. Daži ģermāņu vēsturnieki domā, ka princeps ne tikai spriedis tiesu, bet arī vedis sava novada kareivjus kaujās, izpildījis priesterā pienākumus un izspriedis strīdus pie zemes sadalīšanas. Jādomā, ka Tērvetes novada princepsam jeb kungam bija līdzīgas tiesības, jo Indriķis ar ģermāņu terminiem apzīmē Zemgales vadošo personu tiesības un pienākumus.

Viestarts bija pazīstams arī pārējā Zemgalē. Vispirms viņš bija visu zemgaļu kara vadonis. Kā kara vadonis Viestarts „savāca karaspēku“ (IX. 2.), „ievāca no katras mājas Rīgā pārtikas vielas un izdalīja tās karaspēkam, kas atnācis no tālienes“ (IX. 3.), „lūdza, lai dod viņam dažus vīrus, apmācītus kara lietās, kas zinātu vadīt un sakārtot kaujai karaspēku“ (IX. 2.), „sagatavojās kara gājienam pret leišiem un Rīgā neatlaidīgi lūdza kristīgo palīdzību“ (XII. 2.) un pamudināja savējos, lai tie „vīrišķīgi iet kaujā“ (IX. 3.).

Bez šiem tiešiem kara vadoņa pienākumiem un tiesībām Viestartam bija vēl citas tiesības. Viņš pilnīgi patstāvīgi apņēmās dot vāciešiem ķilniekus no katras Zemgales pils (IX. 2.),

paņēma tos un nodeva viņiem: „Ļoti apmierināts ar tādu atbildi, viņš ar prieku atgriezās pie savējiem, paņēma minētos ķilniekus un sapulcēja lielu karaspēku. Atvedis to ķilniekus, viņš nodeva vācu rokās“ (IX. 2.). Tikpat patstāvīgi Viestarts apsoliņās iet vāciešiem palīgā citu pagānu iekarošanai: „piemetinādams, ka citā reizē viņš nāks palīgā rīdziniekiem citu pagānu iekarošanai“ (XII. 2.).

Viestartam bija lielākas tiesības nekā vienkāršam kara vadonim. Viņš rikojās kā pastāvīgs zemgaļu vadonis-ķēniņš. Par tādu viņu skaita „Rimju chronikas“ autors: „Ķēniņu Viestartu viņš atrada mājās“ (1700.). Arī Indriķis atzīst Viestartu par tādu zemgaļu vadoni. „Zemgaļiem ar turaidiešiem vienmēr bija sliktas attiecības; tāpēc viņi ar prieku saņēma rīdzinieku priekšlikumu un atnāca pie viņiem 3000 vīru ar savu kungu Viestartu“ (X. 10., 7.). Atnāca arī zemgaļu kungs, kuŗu viņš sauca pie sevis un daudziem izskaidrojumiem un garās sarunās aicināja Kristus ticībā“ (XXIX. 4.). Kā ticības lietās viņam bija noteicošs vārds, par to chronists izsakās šādi: „Bet viņš (Viestarts) savā stūrgalvīgā neticībā nesaprata priecas mācības un nekristijās, bet atkal apsoliņās nākotnē ņemt uz Zemgali līdzī pāvesta legāta sludinātāju“ (XXIX. 4.). Tā tad Viestarts pilnīgi patstāvīgi rikojās ticības lietās. Viņš pat uzbruka Mežotnei, kad tās labieši iedrošinājās bez viņa ziņas pieņemt kristīgo ticību un aicināt pie sevis vāciešus kā ticības sludinātājus un pils aizsargus: „Tagad Viestarts, izdzirdis par mežotniešu kristīšanos, piegāja pie pils un veselu dienu kāvās ar vāciešiem“ (XXIII. 4.). Viņš bija nomodā par visu zemgaļu vienprātību un saskaņotu rīcību. Tā tad Viestarts arī šinī gadījumā rikojās visas Zemgales tautas vārdā un interesēs.

Tā kā Indriķis neraksta par zemgaļu priesteriem un pareģiem, bet norāda uz zilēšanu un Viestarta dievu zīmēm, tad jādomā, ka priesteru un pareģa pienākumus izpildīja pats Viestarts: „bez tam viņš atzīmēja, ka dievu zīmes paredzot vislabāko iznākumu“ (XII. 2.). Tā tad Viestarts bija zemgaļu kara vadonis un galvenais tautas pārstāvis ticības lietās. Spriežot pēc ģermāņu „princepsa“ tiesībām, viņam vajadzētu vēl spriest tiesu un izspriest strīdus pie zemes sadalīšanas. Chronisti par to neraksta. Bet tā kā viņi interesējas galvenā kārtā par ticības lietām un no tām atkarīgiem karjiem, tad jādomā, ka viņi vienkārši neaizrāda uz šām Viestarta tiesībām. Vispār jāaizrāda, ka Viestarts bija nomodā par zemgaļu ārējo drošību un mēģināja atriebties lešiem par laupījumiem Zemgales robežās. Šinī nolūkā, kā jau aizrādīts, viņš aicināja palīgā vāciešus, deva tiem ķilniekus, apsoliņās palīdzēt tiem karā pret citiem pagāniem u. t. t. Gŗūti pielaist, ka Viestarts, tā gādādams par zemes ārējo drošību, negādātu par iekšējo mieru un kārtību

un nesauktu pie atbildības miera un kārtības traucētājus. Šādu viņa rīcību varētu izskaidrot vienīgi ar to, ka par iekšējo mieru un drošību gādāja citas iestādes. Bet chronisti par tām arī neraksta. Vispār chronikās nav noteiktu ziņu par valsts iekārtu, pārvaldes orgāniem un tiesām. Indriķis vietām liek gan just, ka Viestarts gādāja arī par iekšējo saskaņu; piem. uzbruka mežotniešiem, kad tie atļāva vāciešiem dzīvot savā pili. Viestarts it kā sodīja tos, un pēc vāciešu aizbēgšanas viņi kopā ar citiem zemgaļiem nostiprināja Mežotnes pili (XXIII. 4.). Tad pēc ir pamats nojautai, ka Viestartam bija zināma autoritāte arī Zemgales iekšējā dzīvē; varbūt, viņš bija pat augstākais tiesnesis zemē. Indriķis Viestartam piešķir lielu lomu starptautiskās attiecībās. Visu zemgaļu vārdā ar vāciešiem veda sarunas vienīgi Viestarts: ieteica tiem uzbrukt leišiem, deva ķilniekus un gāja viņiem palīgā, atsaucās uz vāciešu priekšlikumu iet kopotiem spēkiem pret turaidiešiem (X. 10.) un lūdza vāciešus palīgā pret leišiem (XII. 2.). Viestarts veda sarunas arī ar pāvesta legātu Rīgā (XXIX. 4.).

Vispār Viestarts bija patstāvīgs Zemgales valdnieks, kuŗu „Rīmju chronikas“ autors nosauc par ķēniņu (konic), ar to norāidāms, ka ģermāņu zemēs šāds nosaukums tika attiecināts uz visām vadošām personām, kuŗām bija tādas tiesības un sabiedriskais stāvoklis kā Zemgales Viestartam. Ģermāņu ķēniņš bija tautas kara vadonis, augstākais priesteris un tiesnesis. Līdzīgas tiesības, kā jau aizrādīts, Zemgalē bija Viestartam. Tā tad viņš bija ķēniņš — latviski lielkungs.

Kā Viestarts tika par lielkunu, par to chronisti nestāsta. Indriķis tikai atzīmē, ka viņš esot „kareivīgs vīrs“ (IX. 2.) un „pastāvīgs jeb noteikta rakstura“ (IX. 2.). Tacīts par ģermāņu ķēniņiem raksta, ka „viņi drīzāk ķēniņi ar savu personīgo piemēru nekā ar savu varu“ (VII.) Varbūt arī Viestarts, kā drošsirdīgs kareivis un noteikta rakstura cilvēks, bija iekarojis sev sabiedrisko stāvokli un no Tērvetes kunga pārvērties par visas Zemgales lielkunu. Bez šaubām, Viestarts nebija pirmais Zemgales lielkungs. Vispārī Zemgales valsts 13. g. s. nebija tapšanas stadijā. Viņa bija jau pietiekoši izveidojusies un nostiprinājusies. Par to liecina krievu chronista ziņa par zemgaļu vienoto uzstāšanos pret Polockas Visvaldiem 1106. gadā. No šī gada līdz 1205. gadam, kad chronists pirmo reizi min Viestarta vārdu, pagājuši gandrīz simts gadu. Šinī laikā Zemgalē varēja izveidoties lielkunga troņa aizvietošanas ieradums. Tāpat simts gadu laikā zemē dažas augstmaņu dzimtas varēja ieņemt izcilus stāvokli. No tām, kā zināms, nāca Zemgales lielkungi. Vairākas indoeiropiešu tautas pazina mantošanas kārtību: valdnieka dēls mantoja tēva troni, ja vien pēc personīgām spējām bija spējīgs un cienīgs ieņemt tēva vietu. Šai

mantošanas kārtībai gan arvienu sekoja tautas apstiprināšana; bet tā arvienu bija vienkārša formālitate, ja vien persona bija piemērota savam uzdevumam. Tā tad pilnīgi iespējams, ka jaunais Tērvetes kungs Viestarts, kā drošsirdīgs un noteikta rakstura vīrs, īsā laikā ieguva Zemgales lielkunga tiesības vai mantoja tās no sava tēva.

Saņemot kopā visu sacīto, jāatzīst, ka Zemgale bija valsts. Par tās noorganizēšanos un valstiskās iekārtas nostiprināšanos liecina arī viņas simtgadu cīņas par savu neatkarību: vāji organizēta tauta nespētu simts gadus turēties pretī labi organizētiem un apbruņotiem vāciešiem. Šis valsts teritorija sadalījās vairākos novados, ar pilim centrā. Novados valdīja kungi, kuŗu vara atgādināja ģints vecākā autoritāti. Viņi arvienu bija augstmaņu kārtas. Kāds no novadu kungiem tika atzīts par visas Zemgales lielkungu. 1205. gadā par Tērvetes kungu bija kāds augstmanis Viestarts. Kā drošsirdīgs kareivis un noteikta rakstura vīrs viņš tika atzīts par visas Zemgales lielkungu. Lielkungs reprezentēja Zemgali starptautiskās attiecībās, gādāja par tās aizsardzību un rūpējās par viņas iekšējo mieru. Viņam bija noteicošs vārds ticības lietās. Vērojams, ka lielkungs bija arī augstākais tiesnesis zemē. Kaŗa laikā lielkungam bija neierobežota vara.

Tā kā kuršu kungs Lamekins kādā dokumentā nosaukts par ķēniņu, tad nav izslēgts, ka Kurša bija Zemgalei līdzīga politiskā iekārta.

Zemgaļu simtgadu cīņas.

Zemgaļi bija ļoti aktīva baltu tauta. Viņi izcirta lapukoku mežus, nosusināja zemākās vietas, uzturēja tirdzniecības sakarus ar austrumu un rietumu tautām un bija vienmēr gatavi kaŗa gājienam vai kaŗa briesmu vājināšanai un novēršanai. Šie darbi un cīņas norūdiņa zemgaļu raksturu, piespieda attīstīt tehniskās spējas un materiālo kultūru, atļāva viņiem simts gadu aizstāvēt savu neatkarību.

Jau 12. g. s. zemgaļi ar neuzticību un bažām raudzījās uz vācu ieceļotājiem un viņu nostiprināšanās darbiem. Par to liecina zemgaļu mēģinājums ieraut Daugavā jaunuzcelto Ikšķiles mūra pili. „Šai laikā kaimiņi, pagāni zemgaļi, izdzirduši par akmeņu būvi un nezinādami, ka viņus (akmeņus) savstarpēji nostiprina ar kaļķiem, atnāca ar lielām kuģu tauvām un domāja savā mulķa prātā aizraut pili Daugavā; bet ievainoti no bultmetējiem un cietuši zaudējumus, viņi atkāpās“ (Liv. chron. Kripēna tulkoj. I. 6.), raksta chronists Indriķis par pirmo zemgaļu uzbrukumu vāciešiem. Šī neveiksme, vāciešu pārākums

kaŗa mākslā un sliktās attiecības ar daŗiem kaimiņiem pamudināja zemgaļu lielkungu Viestartu mainīt taktiku pret iecelotājiem. Sadarbībā ar tiem viņš cerēja uzvarēt savus kaimiņus un piesavināties vācu kaŗa mākslu. Šos nolūkos viņš ieradās Rīgā un pamudināja vāciešus iet kopā ar zemgaļiem pret leišiem, kas aizgājuši sirojumā uz igaunņu zemi; bez tam viņš lūdza, lai vācieši „dod viņam vismaz kādus mācītus kaŗavīrus, kuŗi prastu kaŗaspēku vadīt un sagatavot kaujai“ (Liv. chr. IX. 2.). Zemgaļi un vācieši izgāja pretīm leišiem, kas atgriezās ar daudz gūstekņiem un lielu laupījumu. Ieraudzījuši sev priekšā ļaužu pēdas, „viņi apstājās, un tā pēdējie sekodami ar gūstekņiem pirmajiem, salasījās vienā ķīlī“. Sākās kauja. Pirmie leišiem uzbruka vācieši. Zemgaļu vadonis „pamudināja savējus vīrišķīgi ar tiem uzsākt cīņu, un pēc tam, kad kaŗaspēks tā salasījās vienā vietā, leiši visur tika kā avis pa ceļu izkaisīti un ap 1200 no viņiem nogāzti ar zobena asmenu“ (Liv. chr. IX. 3.). Nākošā gadā ridzinieki aicināja zemgaļus palīgā pret turaidiešiem (libiešiem). Ieradās Viestarts ar kādiem 300 zemgaļu, kas piedalījās Dabrēļa pils aplenkšanā. Vēl ridzinieki un zemgaļi apvienotiem spēkiem iebruka leišu zemē. Tad sirojuma ierosinātājs bija Viestarts. Tas ziņoja vāciešiem, ka viņu „dienu lozes ir kritušas uz labo pusi. Pēc tam ridzinieku vecākie, negrieŗot vērību uz viņu dievu lozēm, liedza viņam palīdzību savējo mazā skaita dēļ. Bet beidzot viņi piekāpās viņa neatlaidīgo lūgumu dēļ. Tā tika sūtīti ar Viestartu 50 vai nedaudz vairāk vīru, bruņinieki un bultmetēji. Kad viņi, sēŗot uz saviem zirgiem un savu bruņu spoŗumā, nāca, viņus zemgaļi uzņēma sevišķi laipni. Viņi sūtīja pa visiem saviem novadiem un savāca lielu kaŗaspēku un, piegājuši tuvu Lietavai, viņi atpūtās nakti un atpūŗoties izzināja no saviem dieviem nākotni, viņi meta lozes un prasīja savu dievu labvēlību un jautāja, vai ir, protams, izlidojusi vēsts par viņu atnākšanu un vai leiši nāks kauties pret viņiem. Un krita loze, ka vēsts izplatījusies un leiši ir gatavi kaŗam. Par to zemgaļi bija pārāk apjukuŗi un aicināja vāciešus atgriezties. Bet vācieŗi atbildēja: . . . „iesim pie mūsu pretiniekiem, lai varētu cīnīties ar viņiem“. Un zemgaļi nevarēja viņus atrunāt . . . Viņi devās tomēr droŗi uz priekŗu Lietavā, sadalīja savu kaŗaspēku pa ciemiem un atrada viņus tukŗus: visi vīrieŗi ar sievietēm un bērniem bija aizbēŗuŗi“ (XII. 2.). Tie bija sagatavojuŗies cīņai. Tapēc zemgaļi un ridzinieki sagatavojās uz atgrieŗanos. „To saprata leiŗi un aplidoja ar saviem ātrieŗi zirgiem viņus no visām pusēm un skraidīja, jo tāda bija viņu paraŗa, šurp un turp apkāŗt, vai nu bēŗgot, vai vajājot, un ar savu šķēpu un koku meŗanu ļoti daudzus ievainoja. Tad vācieŗi saslēdzās vienā ķīlī un, aizsargājot kaŗaspēku no muguras, ļāva iet zemgaļiem pa priekŗu. Tie piepeŗi sāka

bēgt, cits pēc cita saspieda paši sevi mīdoties, citi steidzās mežos un purvos, un viss kaujas smagums tika vērsts pret vāciešiem . . ., kas pēc ilgas kaujas pa daļai ievainoti krita, pa daļai saņemti gūstā un ienaidnieka aizvesti uz Lietuvu, citi glābās bēgot un, lai paziņotu, kas bij noticis, atgriezās Rīgā. Kad pilsēta dzirdēja par savējo bēgšanu un leišu drošību, viņa bēdājās, un piepeši ridzinieku arfa kļuva par žēlabu un viņu dziedāšana par raudošu balsi. Un lūdzot debesis, visi vecākie un saprātīgie vīri atzina, ka turpmāk nevajag uzticēties pagānu daudzumam, ne arī cīnīties kopā ar pagāniem pret citiem pagāniem . . . Pēc tam leiši ar lielu kaŗaspēku ielauzās Zemgalē, ņēmās nonāvēt un postīt visu, ko atrada. Bet zemgaļi uzskatīja viņus ceļā, nocirta mežus un atpakaļceļā nonāvēja gandrīz visus. Un no to laupījuma viņi sūtīja ridziniekiem godprātīgā veidā dāvanas (Liv. hcr. XII. 2., 3., 4.).

Tā tad bīskapa Alberta un Viestarta starpā ilgāku laiku pastāvēja draudzīgas attiecības. Abi sava laika politiķi centās viens otru izmantot savos nolūkos — bīskaps zemes iekārtošanas, Viestarts Zemgales aizsardzības un kaŗa mākslas piesavināšanās nolūkos; vispārī Viestarts ar tādu pat enerģiju vadīja un nostiprināja savu valsti, ar kādu bīskaps Alberts centās to iegūt. Galu galā lielāki panākumi bija bīskapam. Kopdarbibas laikā zemgaļi iepazinās ar kristīgo ticību un vācu kultūru. Dažiem zemgaļiem tā iepatīkās. Sevišķi pievilcīgs zemgaļu bajāriem šķita vācu feodālu stāvoklis. Mežotnes zemgaļiem, bez tam, bija nepieciešama ridzinieku palīdzība turpmākai cīņai pret leišiem, kuŗu apvienošanās kļuva sevišķi bīstama kā Mežotnes novada zemgaļiem, tā arī Rīgas bīskapam. Chronists Indriķis zina vēstīt, ka 1219. g. mežotnieši esot lūguši bīskapu Albertu palīdzēt viņiem cīņā ar leišiem. Uz to bīskaps esot atbildējis ar uzaicinājumu kristīties, tad viņš palīdzēšot cīņās un pašus zemgaļus uzņemšot savā brālībā (Liv. chr. XXIII. 3.). Mežotnieši viņam paziņojuši: „Kristīdamies mēs, protams, neizvairīsimies no pārējo zemgaļu un leišu briesmām, ja tu neatsūtīsi savus ļaudis pie mums mūsu pils aizsardzībai no viņu uzbrukumiem“ (XXIII. 3.). Tad bīskaps gāja ar saviem ļaudīm uz Mežotni, kristīja tur ap 300 labiešu un atstāja pili savus vīrus līdz ar dažiem svētceļotājiem. „Tad Viestarts sapulcēja no visa sava novada kaŗaspēku, lauza mieru, gāja uz pili (Mežotni) un veselu dienu kāvās ar vāciešiem“ (Liv. chr. XXIII. 4.). Kaujā krita Viestara māsas dēls. Tad lielkungs pavēlēja kareivjiem atkāpties no pils. Ziņesis tam stāstīja, ka citi vācieši kuģos tuvojoties Mežotnei. Viestarts ar saviem kareivjiem steidzās tiem pretīm, saņēma gūstā apmēram 30 vīru un pavēlēja tos nonāvēt; pārējie aizbēga atpakaļ uz Rīgu. Dabūjuši par to zināt, Mežotnes pils

vācieši ātri sakrāva savas mantas, atstāja pili un aizsteidzās uz Rīgu. Pēc tam kristītie mežotnieši atteicās no jaunās ticības, piebiedrojās citiem zemgaļiem, raka visapkārt Mežotnes pilij jaunu grāvi un uzcēla stiprus apcietinājumus. Rīgas vācieši gatavojās kaņam ar mežotniešiem. Bīskaps iesauca karaklausībā 4000 vācu kareivju un tikpat sabiedroto libiešu un letgaļu. Kaņaspēks devās uz Šalaspili. Viņš veda līdz lielu kaņma mašīnu, vairākas mazākas mašīnas un citus cietokšņa aplenkšanas rīkus. Kaņaspēks gāja visu nakti; sakārtojies pie Misas upes, viņš pa ceļam ieņēma kādu ciemu un tad ielenca Mežotnes pili — uztaisīja sargsētu, sarīkoja šaujamo mašīnu, uzstādīja ribaldi un ēzus, ar kuņiem varēja parakt valni. Sākās kauja. Tā vilkāš sešas dienas. Vācieši meta pili akmeņus, kāpa uz valņa, krāva sausu malku pie pils sienām, pielika malkai uguni un visādi baidīja mežotniešus. Daudzi no tiem pilī tika ievainoti ar akmeņu sviedieniem, daudzi ar bultām un daudzi tika nonāvēti no torņa ar ienaidnieka šķēpiem. Mežotnieši pagura; daži labieši sāka atstāt pili: no tās nokāpa 200 cilvēku.

Kad vācieši ielenca Mežotnes pili, tad Tērvetē ieradās ziņnesis un iepazīstināja Viestartu ar pēdējo notikumu gaitu. Zemgales lielkungs ar saviem kareivjiem steidzās uz Mežotni. Viņš nonāca tanī brīdī, kad labieši kāpa no pils. Vācieši savu kaņspēku tūlīt sadalīja divās daļās. Viena no tām nostājās pret Viestarta kareivjiem; otra ielenca pili. Šini brīdī daži vācieši nonāvēja vairāk par simtu no pils nokāpušo mežotniešu. Sākās kauja. Abas puses izlietāja visus līdzekļus, lai uzvarētu pretinieku. Bija ieradušies arī leiši, bet tie atteicās piedalīties kaujā; kāds no leišiem paskaidroja, ka viņi esot atnākuši tikai apskatīt zemgaļu kaņspēku. Kaujas laikā nogāzās paraktais pilns valnis. Tad mežotnieši atstāja pili, solījās kristīties un izklīda pa saviem ciemiem. Vācieši izlaupija pili un pēc tam to nodedzināja. Bet Viestarts arvienu vēl bija Zemgales lielkungs. Viņš nepalika par vācu draugu pat tad, kad 1225. gadā viņu aicināja uz Rīgu pāvesta legāts Modenas bīskaps Vilums un mēģināja pierunāt kristīties. „Bet viņš savā stūrgalvīgā neticībā nesaprata priesakas mācības un nekristījās“ (XXIX. 4.), raksta chronists Indriķis. Kā labs diplomāts Viestarts piekāpās tiktālu, ka atļāva vienam priesterim sludināt Zemgalē kristīgo ticību. Naidīgās attiecības vāciešu un zemgaļu starpā turpinājās arī pēc tam; piem. 1228. zemgaļi kopā ar kuršiem ieņēma un izpostīja Daugavgrīvas klosteri un apcietinājumu. Tad arī Mežotne atkrita no bīskapa. Tagad Rīgas bīskapam bija pienākušas nebalstas dienas. Par savu nedrošo stāvokli viņš ziņoja pāvestam. Tas sūtīja uz Rīgu krietnu krustnešu pulku, kam izdevās izlauzties caur Daugavgrīvu un pievienoties bīskapa pulkiem, kuņus tas bija sapulcinājis pie Zemgales robežām. Šim lielajam

kaŗaspēkam nāca pretī Viestarta lepnaiss kaŗapulks ar lietām viengapala bultām. Ienaidnieki kaŗoja trīs nedēļas ar lielu aizrautību. Vairākās kaujās krita vāciešu un zemgaļu kopā ap 4000 vīru. Beidzot bīskapa kaŗaspēks atkāpās uz Rīgu. Viņa vienīgais panākums bija tas, ka Daugavgrīva tika atsvabināta, lai gan satiksme pa Daugavu bija nedroša. Par to liecina vācu laikā uzceltās pils — Daugavgrīva, Salaspils, Ikšķile, Lielvārde, Aizkraukle un Koknese, kas bija vērstas pret zemgaļu uzbrukumiem bīskapa valstij. Viņas tomēr nespēja to aizsargāt; piem. 1230. gadā Viestarts Aizkraukles virzienā pārgāja pār Daugavu, sakāva bīskapa kaŗaspēku un izpostīja apkārtnējo lībiešu un letgaļu zemi. Uzvarētāji atkāpās pa mežu ar laupījumu un gūstekņiem. Nelielam zemgļu pakalpulkam uzbruka Aizkraukles pilskungs. Viestarts piesteidzās savējiem palīgā un sakāva pilskunga pulku. Pēc tam viņš nocietināja kādu pili un palika arī pats tanī, lai aizsargātu Zemgali no varbūtējiem bīskapa kaŗaspēka iebrukumiem.

Tā beidzās pirmais zemgaļu cīņu posms. Šajās cīņās viņus veda lielkungs Viestarts. Tas atstāja Zemgali saviem pēcnācējiem tanīs pašās robežās, kādās bija sapēmis to no saviem priekšgājējiem. Kopīgos kaŗa gājienos ar vāciešiem zemgaļi bija mācījušies kaŗot; cīņās ar tiem viņi bija norūdījušies kaŗa mākslā. Tapēc Zemgale vēl arvienu bija stipra valsts, kas savu patstāvību varēja aizstāvēt vēl vairākus gadu desmitus. Zemgaļu tauta maz bija mainījusies arī savās parašās un tikumos; tikai reliģiskā ziņā bija vērojamas lielākas pārmaiņas: dažos Zemgales novados kristīgās ticības sēkla bija kritusi auglīgā zemē.

Pēc kaujas pie Aizkraukles Zemgalē kādus sešus gadus bija miers. Rīdzinieki šinī laikā visvairāk interesējās par leišiem, kas, atrazdamies pastāvīgās cīņās ar ārējiem ienaidniekiem, bija sākuši apvienoties vienā valstī. Uz Lietavu Zobenbrāļu ordenis sarīkoja sirojumus. 1236. g. mestrs Volkvins „ar brašu lielu kaŗaspēku gāja uz leišiem pa kļajumiem un pāri dažai labai upei un izcieta lielas grūtības, līdz kamēr nonāca tai zemē. Tur tie dzīvoja laupīdami un dedzinādami ar dažu labu pulku pēc sirds patikšanas un siroja šurp turp pa zemi, līgsmi visapkārt postīdami. Tad tie griezās uz Sauli (Soule) atpakaļ pa purviem un pa siliem... Tie nokļuva pie kādas upes un tur ieraudzīja ienaidniekus... Pagāni steigšus pienāca klāt. Tad kristītie otru rītu agri domāja aizjāt projām, bet tiem ar pagāniem bij jākaujas. Kā vārguļi tie purvā turējās pretim, un tos apkāva kā bābas; daudz no tiem redzēja tik izmisušus, ka bēgšus bēdza atpakaļ uz mājām. Tos zemgalieši apkāva nožēlojamā kārtā, lai nabagus vai bagātos... Labais mestrs Volkvins gan drošināja savus brāļus, bet četrdesmit astoņi no tiem dabūja galu. Tos dzenāja dažu labu

gabalu, līdz leiši viņus pēdīgi nogalināja, tiem kokus mežā virsū salaizdami." (Rīmju chr. Siliņa tulkoj. 21.). Tad Zobenbrāļu ordenis bija spiests izbeigt savu patstāvību. Apvienojies ar Teutoņu ordeni, viņš kļuva par tā nodaļu, kas parasti tiek saukta par Livonijas ordeni.

Zemgalē pēc kaujas pie Saules bija ilgstošs miera laiks. Šinī laikā rīdzinieki bija aizņēmti cīņās pret krieviem un kuršiem. 1250. g. mestrs atkal iebruka Zemgalē un sāka to postīt. Tad zemgaļi apsolījās dot baznīcai parasto desmito tiesu un Rīgas bīskaps pieņēma vēl Zemgalee bīskapa titulu. Zemgaļi tomēr paturēja savus ipašumus, tiesības un kungus; viņi atzina tikai rīdzinieku virsvaldību. Bet drīzi apstākļi mainījās zemgaļiem par labu — 1259. gadā leisu ciltis zemaiši pie Skodas sakāva un gandrīz iznīcināja vācu kaŗaspēku. Tad kāds zemgaļu vīrs, vārdā Šabis, uzaicināja viņus padzīt vācu priesterus un soģus. „Tad zemgaliešu soģi sanāca steigdamies un tiem visiem paziņoja, lai iet no zemes ārā; bet lai to gana ievērojot un nekad vairs nenākot atpakaļ uz to zemi. Tie tūdaļ aizgāja uz Rīgu un izstāstīja, kā tiem noticis.” (Rīmju chr. 51.). Rīgas bīskapam šis stāsts nepatika. Viņš nolēma ieņemt Zemgales pili un tur labi nocietināties. Šinī nolūkā viņš sūtīja uz Zemgali lielu kaŗaspēku un daudz materiālu jauna cietokšņa celšanai. „Nonākuši klajumā pie Tērvetes, tie tur priecīgi uzcēla dažu labu telti. Bet zemgalieši nebaidījās un gluži kā braši varoņi tie aisztāvēja savu grāvi un savus vārtus, kamēr vien kristītie bij apmetušies tur priekšā. Izkāvušies, visi (vācieši) tomēr atkāpās; bet kas bij pili, spiedās pakal, kristītiem bruktin uzbrukdami, un tie šāvās ar bultām un sviedās ar šķēpiem, kristītie turp, pagāni šurp. Bet tad tie žigli atkal aizgāja atpakaļ savā pili. Brāļu kaŗaspēks tomēr tūdaļ saposās, līdz ko gaisma rādījās un gāja tālāk zemē iekšā. Tur tie cēla kādu pili un nosauca to par Dobi, Tērveti pamezdami stāvam.” (Rīmju chr. 52.). Šī pils bija kalns ar visapkārt uz mestu zemes valni un koka ēkām iekšpusē. Ari to vācieši drīzi bija spiesti atstāt. Tas notika pēc kaujas pie Durbes, kur 1260. g. zemaiši smagi sakāva vācu kaŗaspēku. Uzvaru viņi guva galvenā kārtā ar to, ka kurši, kas bija spiesti iet vācu kaŗa gaitās, izšķīrošā brīdī tos atstāja. Durbes kaujā esot kritis ap 20.000 krustnešu, ordeņa brāļu un citu kareivju. Tad Dobi paņēma zemgaļi un viņu zemē miers tad bija līdz 1265. gadam. Šinī gadā mestrs ar lielu kaŗaspēku iebruka Zemgalē, laupīja un kāva ļaudis. „Tomēr dažu labu zemgalieti redzēja veikli projām aizslāpstamies, ar ruktumu sirdi pret brāļiem un viņu kaŗaspēku. Tad joprojām tie ņēmās turēties pretīm, mežā kokus salaizdami pa ceļiem priekšā, tikpat lieliem, kā maziem, un uz to vien lūkot lūko-

dami. Bet šos aizcirtumus tie taisīja tik lielus, ka tie pēc dažam labam kristītam bij par nepatīkšanu. Pa Zemgali tiku tikām postījis bez pretīm turēšanās, mestrs ar savu kaŗaspēku gribēja atkal atgriesties uz mājām. Tad, nojātot pie kāda aizcirtuma, kas tiem par postu bija taisīts, ienaidnieki tūdaļ bruktin uzbruka. Mestrs tomēr un krustneši, un tāpat viņa brāļi, kalpi un zemju ļaudis sametās kopā stiprā pulkā, un visi zīgi stājās pretīm zemgalešu kaŗaspēkam. Bet tai reizē tur briesmu bridī neganti apkāva daudz brāļu ļaužu. Seši simti vīru gulēja pagalam un bez tam divdesmit brāļi. Kas tur ar mokām izbēdza, steidzās mājup šur tur pa mežu" (Rīmju chr. 74.). Ši vācu neveiksme pamudināja viņus nostiprināties uz Zemgales robežām. Tur 1266. g. viņi uzcēla Jelgavas pili, no kurienes bija viegli iebrukt Zemgalē. Bez tam zemgaļu ārējā tirdzniecība tagad tika gandrīz galīgi pārtraukta, jo nebija brīvas izejas jūrā, ja nerēķina šauro jūras strēmeli tagadējā Tukuma apgabalā. No šī laika iesākās Zemgales sistematiska iekarošana. Jau tanī pašā 1266. g. mestrs ar lielu kaŗaspēku iebruka Zemgalē. Viņš saņēma „daudz laupījuma un nodarīja pa to zemi posta bez gala, lieliski dedzinādams. Tie nodedzināja viņu ciemus un visu viņu labību; par to zemgaleši dusmot dusmojās. Tad mestrs Konrads ar savu kaŗaspēku jo priecīgs griezās uz Vidzemi atpakaļ... Atgājis no savējiem nost, viņš dzirdēja zemgalešus ar dusmām nākam cauri mežam, un tie ar dažu labu brašu varoni iegāja starpā starp mestru un viņa kaŗaspēku. Brāļi ņēmās turēties pretīm; bet viņš nevarēja iet palīgā, jo ceļš bija aizņemts. Ar lieliem sirdsēstiem tas noskumis pārjāja Jelgavā... Tiem (brāļiem) apkāva daudz zirgu; bet nokāpuši no zirgiem, tie atkal ņēmās turēties pretīm. Pagānu spēks tomēr viņiem bija par lielu... Tur nokāva desmit brāļus un tiem bija jāiebēg mežā, zaudējušiem dažu labu brašu varoni" (Rīmju chr. 76.). Pēc šīs uzvaras Zemgale atkal bija brīva savās vecajās robežās; tikai Lielupes izeja jūrā bija aizsprostota. Tagad viņā bija miers veselus sešus gadus. Šīnī laikā ridzinieki cīnījās pret krieviem un leišiem, bet bez manamiem panākumiem. 1272. gadā Ordenis atkal uzsāka cīņu pret zemgaļiem. Šoreiz viņam bija sevišķa interese. Rīgas virsbīskaps viņam apsoliya par Zemgales iekarošanu Žagares un Auces novadus. Tapēc ordenis rīkojās visiem saviem spēkiem. „Kopā sanācis, kaŗaspēks dabūja zināt mestra prātu un tie tūdaļ izgāja uz Zemgali. Pie Tērvetes nokļuvīs, viņš ņēmās pats iet valnīj virsū, un kaŗaspēks tam gāja pakaļ bez ziņas daudz. Tad ieņēma Tērveti, un tie cirta dažam labām vīram, ka tas aizmirsā dzīvot. Brāļu spēkam pils palika rokā, un tie to gana ar visu apgādāja, kas pilij piederās. Mestrs ar savu kaŗaspēku tomēr atgriezās atpakaļ

uz Rīgu un domāja uz citu kādu gaitu pret Mežotni. Pa nākamām Lieldienām viņš pa otreiz apziņoja savu zemi, un tam sanāca viņa brāļi, zemju ļaudis un krustneši. Tad viņš ar kuģiem izbrauca uz Mežotni. Nonākot tai zemē, pils tūdaļ padevās mestra žēlastībai, visam kaŗaspēkam par prieku, un brāļu kaŗaspēks aizveda no turienes sievas, bērņus un vīrus, un ko vien laba atrazdami, to visu tie paturēja. Visi priecīgi atkal pārnāca mājās. Bet ne ilgi tā palika; uz Zemgali atkal izsūtīja kādu kaŗaspēku. Pie Tērvetes nonācis, tas paņēma no pils brašus zemgaliēšus un steigšus aizsteidzās uz Rakti. Pili tie šai gaitā ieņēma un nodedzināja; bet ko vien tur atrazdami, to visu tie paņēma līdz" (Rīmju chr. 82.). Pēc tam zemgali noslēdza ar vāciešiem miera līgumu, pēc kuŗa viņiem jāiet darbā divas dienas vasarā un divas dienas ziemā, sūtot vienu zirdzinieku ik no arkla jeb darba zirga; tāpat no katra darba zirga jādod pūrs rudzu un pūrs miežu; citām darba spējīgām personām kājām jānāk darbā plaut sienu, cirst malku u. c.; viņiem jāiet arī ceļu un kuŗa klausās un jāatzīst vācu virskundzība.

Dauz gadus zemgali cieta vācu virsvaldību un gaidīja izdevīgu brīdi, lai no tās atsvabinātos. 1279. g. vācieši atgriezās no sirošanas Lietuvā. Pie Aizkraukles viņus panāca leiši. Zemgali, kas bija spiesti piedalīties vācu kuŗa gājienā, viņus atstāja. Šis zemgaļu solis deva leišiem uzvaru pār vāciešiem. Tad zemgali sacēlās lielkunga Nameiŗa vadībā. Viņš ar stipru kaŗaspēku uzbruka Tērvetei, ielenca pili un pēc dažu dienu kaujām to arī ieņēma. Vācu garnizons aizdedzināja pilsētu un mēģināja izlausties, bet tas viņam neizdevās; zemgali vācu kareivjus vai nu sagūstīja vai nonāvēja. Pēc tam zemgali pili nocietināja un turpināja cīņu ar vāciešiem. Vācieši mēģināja atriebties zemgaļiem. Šinī nolūkā viņi uzdeva Kuldīgas pārvaldniekam uzbrukt Dobelei. Tā paŗa 1279. g. rudenī tas sapulcināja kādu 1000 vīru lielu kaŗaspēku un uzbruka Dobelei. Tās sargi atsita uzbrukumu un tūliņ ziņoja Nameiŗim Tērvetē par uzbrukumu. Nameiŗis atnāca ar saviem kuŗeivjiem, vajāja uzbrucējus un vēl reiz tos sakāva pie Babītes ezera. Kuldīgas pārvaldnieks tanī paŗa rudenī vēl reiz uzbruka Dobelei. Šoreiŗ tās sargi nebija pietiekoŗi uzmanīgi. Tāpēc uzbrucēji sakāpa pār sētu pilsētā, izlaupija to un nodedzināja, bet pili viņi neieņēma. Par šiem zaudējumiem Nameiŗis nolēma vāciešiem atmaksāt. Viņš ar lielu kaŗaspēku rīta krēslā pienāca pie Rīgas. Rīdzinieki par to bija dabuŗuŗi agrākr zināt. Tāpēc Nameiŗa pulkus pie Rīgas sagaidīja liels kaŗaspēks. „Marŗals arī tur nonāca, tāpat krustneŗi... No Cēsīm tomēr, kā esmu dzirdējis, bij zemes sargos uz Rīgu atnācis kāds brālis ar kādiem simts vīriem. Tiem paziņoja to vēsti, tie smuki, gliŗi

gāja turp, ar karogu sarkanā krāsā, baltu stripu pa vidu, pa tagadējai cēsnieku parašai... Tas latviešu karogs; to varu jums patfešām sacīt... Nonākot pie maršala, tas viņam izmeklēja kādu vietu un lika tam turp jāt ar savu karaspēku...“ (Rīmju chr. 91). Ieraudzījis rīdznieku karapulkus, Nameizis griezās atpakaļ uz Tērveti. Maršals ar saviem jātniekiem viņu vajāja. Nameizis maršalu saņēma gūstā. Par uzbrukumu Rīgai virsbīskaps atriebās zemgaļiem, nosūtīdams pret Dobeli savu karaspēku. Bet to no Dobeles aizdzina piesteigušies leiši. Tad rīdzinieki sūtīja lielu karaspēku pret Tērveti. Tās aplenkšanas laikā vācu Kurzemes pulki nodedzināja Dobeles pilsētu. Tērvetē ielenktie zemgaļi paši nodedzināja savu pilsētu. Atsitusi pirmo uzbrukumu Tērvetes pilij, viņi noslēdza ar vāciešiem padošanās līgumu, paturēdami Tērveti savās rokās un vadībā. Lai atkratītos no šīs atkarības, zemgaļu lielkungs Nameiziš stājās sakarā ar leišu ķēniņu. Tas 1281. g. rudenī sarīkoja lielu uzbrukumu Teutoņu ordenim Prūsijā. Par šī kara gājiena vadoni viņš uzaicināja Nameizi, kas labi pazina Ordeņa kara taktiku. Nameizis uzaicinājumu pieņēma un ar saviem zemgaļiem devās uz Prūsiju, kur izcīnīja vairākas spīdošas uzvaras un nodarīja lielu postu uz laukiem un pilsētās — Kristburgā, Marienverderē, Graudencē u. c.; bet pats vairs nepārnāca dzimtenē. Ordenis uzskatīja Nameiža piedalīšanos Prūsijas kara gājienā par Tērvetes miera līguma laušanu un nežēlīgi par to zemgaļiem atriebās. Rīgas pilsēta savā sūdzības rakstā pāvestam 1310. g. raksta šādi: „Ordeņa brāļi ielūguši zemgaliešu kungus un bajārus pie sevis viesos, it kā uz miera sarunām, bet tad visus atnākušos nežēlīgi nodevīgā kārtā noslepkavojuši, tiem galvas nocirsdami, lai zemgaliešiem pietrūktu vadoņu“ (Zemg. simtgadu cīņas par patstāvību, 68. l. p.).

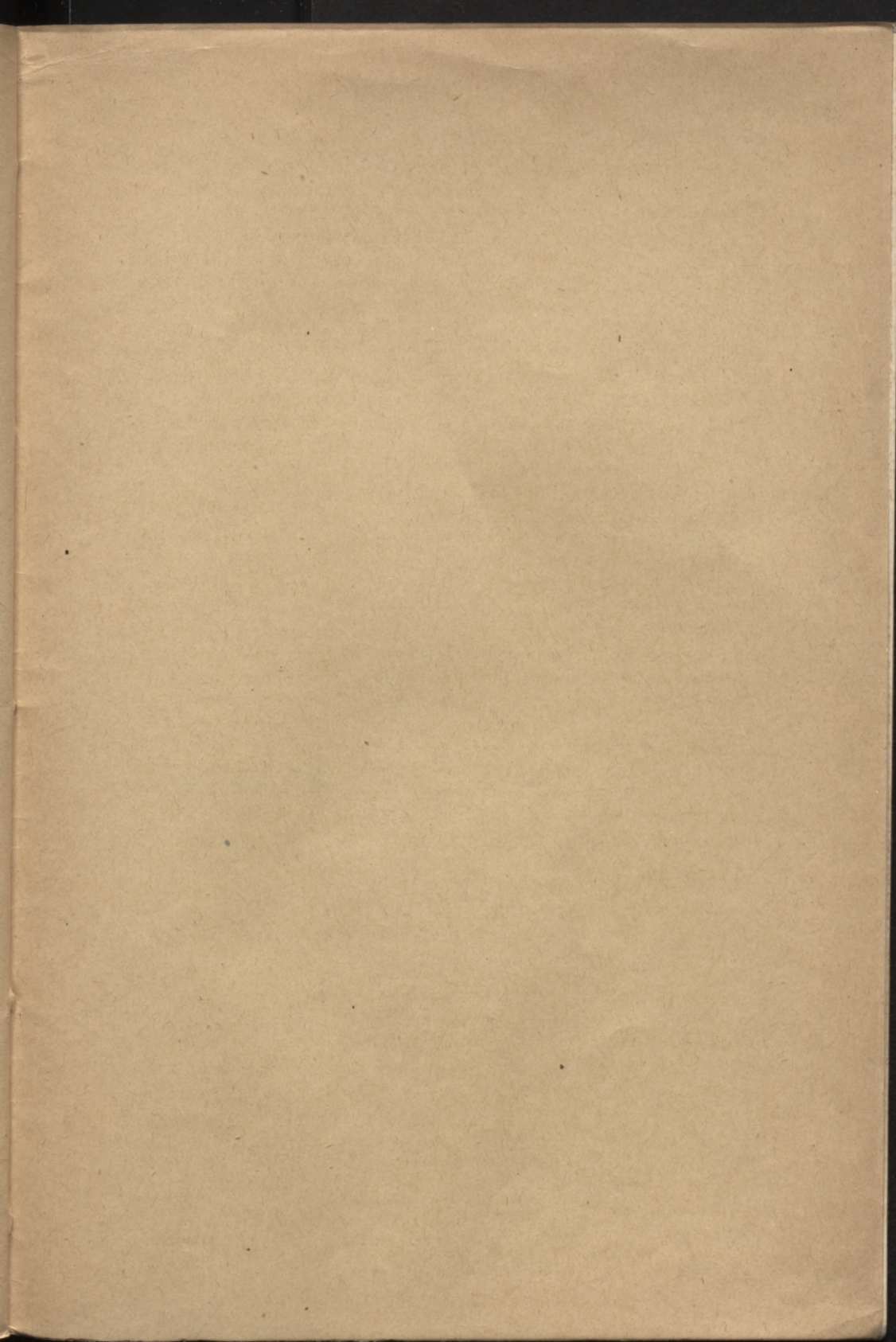
Vācieši pārliecinājās, ka zemgaļi atklātās kaujās nav uzvarami. Vajadzēja atrast citus cīņas paņēmienus. Tie tika arī atrasti — 1286. g. vācieši uzcēla pretīm Tērvetei „Svētā kalna pili“ (Zviedru kalns pie Kalnamuižas), no kurienes bija iespējams pastāvīgi traucēt zemgaļus darbā un sistēmatiski viņus iznīcināt. To zemgaļi saprata un tāpēc kopā ar leišiem mēģināja ieņemt Svētā kalna pili, bet tas viņiem neizdevās. Tad tērvetieši nodedzināja savu pili un aizgāja uz Rakti. Drīzi pēc tam zemgaļi uzbruka Rīgai un atpakaļ atgriežoties sakāva vāciešus pie Garozas upes. Bet vācu spēki nebija iznīcināmi, jo viņi vēl arvienu saņēma palīga spēkus no Vācijas. Tapēc viņiem netrūka spēku zemgaļu sistēmatiskei iznīcināšanai. Vācieši uzbruka Dobeles un Rakes pilīm, bet, nevarēdami tās ieņemt, izlaupīja un nodedzināja pie viņām atrodošās pilsētas. Pēc tam no Svētā kalna pils viņi sūtīja savus ļaudis postīt Dobeles un Rakes novadus. „Kad tie (zemgaļi) domāja art un tiem bij

jāsēj, tad atnāca viņu kaimiņi un paņēma tiem vīru līdz ar visu zirgu. Bet izbailēm pārejot, brāļi tūdaļ atkal salasījās kopā un iejāja no jauna viņu zemē, laupidami un dedzinādami... Nāca viņu labība gatava, tad nokapāja to gar zemi kā zāli. Kad tie tad laukus atkal iekopa un mazliet palika drošāki, brāļi steigšus bija atkal gatavi un jāja tiem no jauna virsū ar kaŗaspēku. Tad bieži tiem bija ko žēloties un tie palika pliki un nabagi. Pēdēji tiem apnika tādi laiki. Tie atstāja Dobeli... Tad kāda daļa no tiem nonāca Raktē... Dobeli tomēr pēc tam drīzumā nodedzināja" (Rimju chr. 109.). „Raktes pilij ķērās tāpat klāt, kā to darīja ar Dobeli. Kādam laikam tie ņēmās turēties pretim; bet pie tiem tik bieži nojāja ar kaŗaspēku un nodedzināja tur visapkārt visu tik tīri klaji, ka tiem tā apnika dzīvot... Tad pili tie gluži atstāja un aizgāja uz citu vietu" (Rimju chr. 109.). Vācieši Raktes pili nodedzināja.

Tālu aiz mežiem, Sidrabenes pili, zemgaļi vēl ilgāku laiku uzturējās. Bet arī te vācieši tos atrada un turpināja iesākto iznīcināšanas darbu. Par to chronists raksta šādi: „Tā saposās dažs labs kaŗakpēks un gāja uz Sidrabeni gan jāšus, gan kājām un nodarīja tiem lielisku postu. Viņu pils sētu redzēja biežāk degam nekā tiem varēja būt pa prātam, un kas neglābās pili, to sagūstīja vai nokāva. Tad zemgaliešus tur dzirdēja žēlojamies un dziedam to pašu gaudu dziesmu, ko dziedāja Dobelē un Ratkē" (Rimju chr. 110.). Zemgaļi atstāja Sidrabeni: daļa no viņiem aizgāja uz Lietuvu un Kursu; pārējie palika savā dzimtenē un padevās vāciešiem. Tie Sidrabenes pili nodedzināja līdz pašiem pamatiem.

Tā beidzās zemgaļu varonīgā cīņa pret vāciešiem. Reizē ar to izbeidzās latvju senču politiskā patstāvība. Tā tika atjaunota 1918. gada 18. novembrī.

[-0.03]

30

26. JUNI 1934

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0301020641